

Vad är hållbar mat?

Biologi, Geografi, Hem- och konsumentkunskap | åk 7–9

Eleverna får diskutera olika aspekter av hållbarhet och argumentera för vilken del de tycker är viktigast. De får reflektera över hur våra val av livsmedel påverkar global uppvärmning, biologisk mångfald, användning av naturresurser, ekonomi, sociala villkor och djurens välfärd.

Syfte och mål

Eleverna får ökad förståelse för komplexiteten i frågan ”Vad är hållbar mat?” genom att diskutera och reflektera över hur vi ibland tvingas prioritera mellan olika aspekter av hållbarhet. Målet är att eleverna med ökad kunskap om vilka effekter maten vi producerar har på vår planet kan bidra till att göra mer medvetna och hållbara val i vardagen.

Koppling till läroplanen

Biologi

- *Människans påverkan på naturen lokalt och globalt samt hur man på individ- och samhällsnivå kan främja hållbar utveckling. Betydelsen av biologisk mångfald och ekosystemtjänster.*
- *Informationssökning, kritisk granskning och användning av information som rör biologi. Argumentation och ställningstaganden i aktuella frågor som rör miljö och hälsa.*

Geografi

- *Människors tillgång till och användning av förnybara och icke-förnybara naturresurser och hur det påverkar människans livsmiljöer. Intressekonflikter kring naturresurser.*
- *Lokalt, regionalt och globalt arbete för att främja hållbar utveckling.*

Hem- och konsumentkunskap

- *Resurshushållning. Ställningstaganden vid val och användning av livsmedel och andra varor. Hur produktion, transport och återvinning av livsmedel och andra varor påverkar människors hälsa, ekonomi och miljö.*

Förkunskaper

Denna lektion kan göras efter lektionen *Matkalkylatorn*. Eleverna bör ha grundläggande kunskaper om följande begrepp:

- Hållbarhet, miljövänlig
- Växthuseffekten och hur koldioxidutsläpp påverkar klimatet
- Biologisk mångfald och ekosystem
- Naturresurs.

Tidsåtgång

1–2 lektioner, ev repetition och genomgång av gruppdiskussionerna vid ytterligare en lektion.

Arbetsätt

Diskussioner i mindre grupper. Avslutande diskussion och sammanfattning i helklass.

Material

- Ett ex per elevgrupp av arbetsbladet *Gruppdiskussion*, eller filen *Karusellarbete* i A3-format, enkelsidigt i färg, sid 1–6 för sex olika stationer och sid 7 ett ex/grupp.
- Bilder, ett utskrivet ex per grupp, projektor för att visa bilder på tavlan.
- Diagram över olika livsmedels klimatavtryck som kan visas på tavlan.
- Magneter/häftmassa för att sätta upp bilder, sax för att klippa isär.

Genomförande

Inledning

Inled lektionen med att prata om begreppet *hållbarhet*. Förtydliga att det inte handlar om hur länge maten håller utan om matens påverkan på miljön, klimatet, människor och ekonomi.

- Vad kan eleverna om hållbarhet sedan tidigare?
- Vad tror de, men är inte helt säkra på?
- Vad vill de veta om hållbarhet?

Förklara att hållbarhet delas in i tre kategorier:

- **Ekologisk hållbarhet:** att vi tar hand om miljön, t.ex. genom att
  - värna om biologisk mångfald
  - hushålla med naturresurser
  - minska våra koldioxidutsläpp.
- **Ekonomisk hållbarhet:** att pengar används på ett smart sätt så att både människor och naturen mår bra. Det handlar t.ex. om
  - bra löner
  - långsiktigt och stabil ekonomi för privatpersoner, företag och nationer.
- **Social hållbarhet:** att alla människor har bra livsvillkor, t.ex. att det finns
  - möjlighet att gå i skolan eller en bra arbetsmiljö
  - jämställdhet mellan kvinnor, män och personer av annan könstillhörighet.

Förklara begreppet *klimatavtryck*: Det är ett mått på hur mycket växthusgaser som släpps ut för att vi ska kunna producera 1 kg av en given råvara.

Fråga eleverna vilka råvaror de tror släpper ut mer växthusgaser och vilka som släpper ut mindre. Vad beror det på?

Gå sedan igenom de sex olika begreppen och visa gärna bilderna på väggen: *koldioxidutsläpp*, *djurens välfärd*, *naturresurser*, *pengar*, *social hållbarhet* och *biologisk mångfald*.

Visa diagrammen över olika livsmedels klimatavtryck, och sammanfatta. Prata kort om att olika livsmedel orsakar olika stora koldioxidutsläpp. Varför tror de t.ex. att kött har högre klimatavtryck än spannmål? (Att föda upp kor kräver mer resurser eftersom de behöver mat, vatten, ytor att beta på, ladugård med uppvärmning etc. Dessutom släpper kornas matsmältningssystem ut metan.)

En annan aspekt att tänka på är djurens välfärd, alltså hur djuren behandlas när de föds upp för att bli mat. Får de utlopp för sina naturliga beteenden? Hur mycket utrymme har varje djur när de är inne? Kan de gå ut?

Diskussion i grupper

Eleverna ska nu diskutera i grupper. Påminn dem om att det inte finns något rätt eller fel i diskussionerna!

Alternativ 1 – Gruppdiskussioner

Dela in eleverna i grupper om 4–5 elever. Låt eleverna diskutera frågorna på första sidan i arbetsbladet *Gruppdiskussion* innan ni sammanfattar i helklass.

Låt eleverna diskutera frågorna på sista sidan i materialet där de ska besvara frågan:

Om du skulle ansvara för skolans lunch, hur skulle du tänka när du väljer mat (sett till ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet)? Motivera ditt svar!

Alternativ 2 – Karusellarbete

Skriv ut filen *Karusellarbete* i A3-format. Gör 6 olika stationer av sid 1–6 och placera en sida vid varje station.

- 1) Mat som är hållbar för klimatet (koldioxidutsläpp)
- 2) Mat som är hållbar för dem som producerar maten
- 3) Mat som är hållbar för den biologiska mångfalden
- 4) Mat som är hållbar sett till användningen av naturresurser
- 5) Mat som är hållbar för ekonomin
- 6) Mat som är hållbar för djurens välmående

Dela in eleverna i 6 grupper. Låt grupperna starta vid varsin station, där de gemensamt ska skriva ner sina tankar kring frågorna i en av de sex rutorna på A3-bladet. Efter en liten stund byter de station och bygger vidare på det den tidigare gruppen skrivit. Fortsätt på detta sätt tills alla grupper varit på alla stationer.

Låt därefter grupperna diskutera frågorna på sid 7 som handlar om hur de skulle tänka om de ansvarade för skollunchen.

Bildkort

Ge varje grupp ett exemplar av de sex bilderna. Det finns två olika bildfiler: med förklaringar (lättare) eller utan förklaringar (svårare). För bilderna utan förklaring, låt eleverna tillsammans repetera vad bilderna symboliserar, t.ex. att bilden på bonden visar social hållbarhet, och vad det innebär.

Låt grupperna lägga bilderna i ordning efter hur de skulle prioritera de sex olika aspekterna av begreppet hållbarhet. Varje grupp kan sätta upp sin rangordning på tavlan och kortfattat motivera. Som extra övning kan orden längst ner på sid 2 i filen med förklaringar klippas ut och användas för att träna på begreppen.

Podduppgift eller skrivuppgift

Som extra uppgift kan eleverna arbeta i par med podduppgiften (se separat pdf-fil). Uppgiften går ut på att tillsammans skriva manus till en podd om hållbarhet ur olika perspektiv, och eventuellt spela in den.

Alternativt kan du låta eleverna göra en individuell skrivuppgift utifrån vad de lärt sig under lektionen. Låt bilderna som symboliserar de 6 olika aspekterna av hållbarhet sitta kvar på väggen, och be eleverna att skriva en egen text om dem, där de också skriver vilken eller vilka aspekter de tycker är viktigast, och varför.

Avslutning

Utvärdera lektionen genom att samtala i helklass:

- Lyssnade de på varandras tankar och åsikter utan att försöka "vinna"?
- Hade de liknande eller väldigt olika åsikter?
- Har de lärt sig något nytt?
- Vem tycker de har störst ansvar för att se till att maten vi äter är hållbar? Är det individen, butiksägarna, politikerna, odlarna eller företagen som köper in varorna?

Extra

Visa denna veckomeny för eleverna för att ge dem en fingervisning om vad som utgör en hållbar måltid:

<https://media.wwf.se/uploads/2019/01/wwf-oneplanetplate-veckomeny-180305.pdf>

Förslag på efterföljande lektion

Har ni inte tidigare gjort *Matkalkylatorn* kan denna genomföras som en efterföljande lektion.

Källor

[European Federation of Food, Agriculture and Tourism Trade Unions](#)